

<http://dx.doi.org/10.16926/cd.2025.02.14>

JAKUB OSIŃSKI

<https://orcid.org/0000-0002-4376-3214>

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

SPRAWOZDANIE Z MIĘDZYNARODOWEJ KONFERENCJI NAUKOWEJ *GRANICE WOLNOŚCI. MARIA PAWLIKOWSKA- -JASNORZEWSKA: ŻYCIE, TWÓRCZOŚĆ, RECEPCJA*

Jak cytować [how to cite]: Osiński J., *Sprawozdanie z Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Granice wolności. Maria Pawlikowska-Jasnorzewska: życie, twórczość, recepcja”*, „Czytanie Dwudziestolecia” 2025, nr 2, s. 239–242.

21 i 22 października 2025 r. odbyła się Międzynarodowa Konferencja Naukowa *Granice wolności. Maria Pawlikowska-Jasnorzewska: życie, twórczość, recepcja*. Sesja była niejako przedłużeniem czy drugą odsłoną uroczystości, które zorganizowano we wrześniu w Manchesterze, gdzie spoczęła poetka. Inicjatywy te odbyły się w związku z ustanowieniem przez Senat RP Roku Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej, w 80. rocznicę jej śmierci (zm. 9 lipca 1945 r.).

Miejszem obrad był Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny w Londynie, część konferencji odbyła się także online, za pośrednictwem platformy Zoom. Organizatorami wydarzenia byli: Związek Pisarzy Polskich na Obczyźnie w Londynie, działający przy nim Ośrodek Badań Dziedzictwa Emigracji Polskiej, Katedra Literatury Polskiej i Rosyjskiej Wydziału Literaturoznawstwa Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy oraz Polski Uniwersytet na Obczyźnie z siedzibą w Londynie. Honorowy patronat nad wydarzeniem objęli: Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego Marta Cienkowska, Rektor UKW prof. dr hab. Bernard Mendlik oraz Rektor PUNO prof. dr Włodzimierz Mier-Jędrzejowicz. Patronami medialnymi wydarzenia były polonijne portale internetowe MyPolska.uk i Londynek.net oraz redakcje „Tygodnia Polskiego” (Wielka Brytania) i „Biuletynu Polonistycznego” (Polska). Wydarzenie odbyło się ze wsparciem finansowym Fundacji De Brzezie Lanckorońskich, a swoją obecnością zaszczylił je Członek Rady Fundacji Piotr Chłapowski.

Obrazy uroczyste otworzyli: Prezes ZPPnO red. Regina Wasiak-Taylor, Rektor PUNO prof. dr Włodzimierz Mier-Jędrzejowicz, Prodziekan Wydziału Literaturoznawstwa UKW dr hab. Beata Trojanowska, prof. uczelni oraz Dyrektor Departamentu Dziedzictwa Kulturowego za Granicą i Miejsc Pamięci MKiDN Magdalena Erdman (online).

Po uroczystym otwarciu obrad rozpoczął się pierwszy panel, który moderowała Regina Wasiak-Taylor. Jako pierwsza głos zabrała Nina Taylor-Terlecka (University of Oxford, PUNO), która opowiedziała o relacjach łączących poetkę z Tymonem Terleckim, jej oddanym przyjacielem i wydawcą. Następnie Anna Nasiłowska (IBL PAN, Warszawa) w swoim wystąpieniu zwróciła uwagę na aktualne, wciąż przyciągające uwagę badaczy tematy w twórczości Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej. Z kolei Elżbieta Hurnikowa (UJD, Częstochowa) omówiła motywy domu w wychodźczych lirykach poetki. Po referatach – zarówno w tym panelu, jak i we wszystkich pozostałych – słuchacze mieli możliwość zadania pytań prelegentom i zabrania głosu w dyskusji, z której chętnie korzystali.

W następnym panelu, prowadzonym przez Annę Nasiłowską, wystąpiła Barbara Bogoczek (Translators Association, Society of Authors, Londyn), najpierw w towarzystwie lady Haliny Graham z Norton Conyers, wraz z którą przybliżyła uczestnikom konferencji powojenne losy ostatniego męża poetki – Stefana Jasnorzewskiego, z którym jej matka, Lena, była w nieformalnym związku, oraz burzliwe losy manchesterskiego grobu Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej i jej męża. Wzruszająca była część wystąpienia, w czasie której lady Graham odczytała wiersze pisane dla niej i jej matki przez Lotka – Stefana Jasnorzewskiego. Następnie w towarzystwie Bogoczek wystąpił Tony Howard (Warwick University) – oboje omówili przygotowywane przez siebie od wielu lat przekłady wierszy poetki na język angielski i zaprezentowali prowadzoną przez siebie stronę internetową: maria-pawlikowska-jasnorzewska.com. Panel zamknęły wystąpienia dwóch badaczek z warszawskiego Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza: Katarzyny Jakimiak i Małgorzaty Wichowskiej, omawiające zawartość kolekcji archiwaliów i muzealiów związanych z poetką, które znajdują się w zbiorach warszawskiej instytucji.

Panel trzeci, prowadzony przez Elżbietę Hurnikową, dotyczył sposobów opisywania choroby w intymistyce i listach Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej (Tatiana Czerska, USz), aksjolingwistycznej analizy korespondencji poetki (Iwona Benenowska, UKW) oraz jej teozoficznych zapisków dziennikowych (Agnieszka Stabro, Stowarzyszenie Pisarzy Polskich, Oddział Warszawa).

Z kolei ostatni tego dnia, czwarty panel, moderowany przez Justynę Gorzkowicz, był poświęcony wojennej liryce „polskiej Safony”, a głos zabrali w nim: Beata Morzyńska-Wrzosek (UKW), która poruszyła temat wojennej audiosfery, Jakub Osiński (UKW), omawiający pierwsze miesiące wychodźstwa wojennego poetki i przekraczane przez nią granice, oraz Jan Zięba (UJ, Kraków) – badacz za-

prezentował dwa spojrzenia (poety i przyrodnika) na problematykę życia i śmierci, obecne w *Szkicowniku poetyckim*.

Zwieńczeniem pierwszego dnia obrad był wieczór słowno-muzyczny *Wczoraj kwitło moje serce*, według scenariusza Marii Topczewskiej i z udziałem: Patrycji Zając, Adama Hypki i Alicji Kojder (oprawa muzyczna).

Drugiego dnia konferencji obrady odbywały się równolegle stacjonarnie i online. Otworzyła je red. Regina Wasiak-Taylor, zaś pierwszy panel online (V.a) poprowadziła Justyna Gorzkowicz. Wystąpili w nim Rafał Podraza, który opowiedział o relacji poetki z siostrą – Magdaleną Samozwaniec, oraz Hubert Fołtyński (UBB), który omówił kategorie grozy i żartu w intymistycie Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej, odwołując się do teorii Gastona Bachelarda.

Panel następny (VI.a) moderowała Eliza Kącka. Głos zabrały w nim Joanna Kulczyńska-Kruk (IAiE PAN, Kraków), która opowiedziała o związkach poetki z Krakowem, oraz Joanna Chwastyk-Kowalczyk (UJK, Kielce), omawiająca obecność Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej na łamach wybranych czasopism emigracyjnych (m.in. „Dziennika Polskiego”, „Dziennika Polskiego i Dziennika Żołnierza”, „Pamiętnika Literackiego”, „Nowego Czasu”, „Post Scriptum”, „Wiadomości” i „Nowej Polski”).

Panel VII.a, prowadzony przez Ewę Lewandowską-Tarasiuk, obejmował trzy referaty: Magdalena Sadlik (UKEN, Kraków) omówiła portrety par małżeńskich w wybranych dramatach Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej (*Egipska pszenica*, *Gąsiornica*, *Zalotnicy niebiescy*, *Szofer Archibald*). Wiktoria Krawczyk (UJ, Kraków) porównała literackie biografie autorki *Pocałunków* i Poli Gojawiczyńskiej, koncentrując się na ich strategiach „przekraczania siebie”. Z kolei Ewelina Adamik (UWr) poruszyła temat podmiotowości psychosomatycznej w dramacie *Popielaty welon*.

Następny blok referatów (VIII.a), prowadzony przez Jolantę Chwastyk-Kowalczyk, był poświęcony tropom barokowym i teologii cierpienia w tomie *Gołąb ofiarny* (Anna Łozowska-Patynowska, UP, Słupsk) oraz lekturze późnej twórczości poetki przez pryzmat filozofii Spinozy i współczesnej teorii afektu (Martyna Ścibisz, UW).

Sesję online zamykał referat Katarzyny Gędas (UKSW, Warszawa) wygłoszony w panelu IX.a, prowadzonym przez Agnieszkę Szajner. Warszawska badaczka omówiła krytycznoliterackie teksty Jarosława Iwaszkiewicza poświęcone Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej.

Równolegle w Londynie toczyły się obrady stacjonarne. Rozpoczęły się one od panelu V.b, moderowanego przez Aleksandrę Banot, a poświęconego dramatom Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej: *Mrówkom* i *Baba-Dziwo*, ich pierwotnej recepcji i współczesnym realizacjom. Głos zabrali: Michał Ceglarek (NIFC – Muzeum Fryderyka Chopina, Warszawa), Joanna Warońska-Gęsiarz (UJD, Częstochowa) oraz Marta Cebera (UG).

Następny panel (VI.b), prowadzony przez Beatę Morzyńską-Wrzosek, w większości również był poświęcony dramaturgicznej spuściźnie „polskiej Saffony”. Sylwia Stokłosa (UJ, Kraków) omówiła sztukę *Egipska pszenica*, zaś Aleksandra Banot (UBB) – modele męskości w wybranych dramatach Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej. O krakowskich szlakach poetki opowiedziała z kolei Magdalena Amroziewicz (UJ, Kraków).

Panel VII.b (moderator: Joanna Warońska-Gęsiarz) został poświęcony operowym wątkom w poezji Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej (Małgorzata Orawiec, UJ, Kraków), związkom poetki z amerykańskim filmem i estetyką filmową (Rafał Koschany, UAM, Poznań) oraz zawartymi w jej twórczości poetyckim obrazem związanym z realiami nowoczesności (Daria Mazur, UKW).

W panelu VIII.b, prowadzonym przez Katarzynę Kuczyńską-Koschany, mogliśmy wysłuchać analizy motywu upływu czasu we wczesnych wierszach Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej (Tomasz Kunicki-Goldfinger, IBL PAN, Warszawa), wniosków płynących z interpretacji *Szmaragdów* (Ewelina Suszek, Akademia Tarnowska) oraz porównawczej analizy twórczości polskiej poetki i Anny Achmatowej (Beata Trojanowska, UKW).

Zamykający konferencję panel IX.b przyniósł z kolei, moderowane przez Beatę Trojanowską, rozważania nad „ekopoetykami” Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej, zwłaszcza wierszem *Jabłko* (Dorota Wojda, UJ, Kraków), „poetyką cielesności” (Alicja Kropidłowska, UJ, Kraków), związkom poetki i Juliana Tuwima (Katarzyna Kuczyńska-Koschany, UAM, Poznań) oraz znaczeniem mody w życiu pisarki (Regina Wasiak-Taylor, ZPPnO, Londyn).

Obrady zamknęli Regina Wasiak-Taylor i Jakub Osiński, dziękując wszystkim za udział w sesji i zapraszając prelegentów do nadsyłania tekstów do publikacji pokonferencyjnej.

Zwieńczeniem drugiego dnia obrad – zarówno stacjonarnych, jak i wirtualnych – była prapremiera filmu dokumentalnego *Lilka. Opowieść o Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej* w reżyserii Małgorzaty Frymus, udostępnionego organizatorom dzięki uprzejmości Rafała Podrazy.

W czasie dwóch dni obrad można było wysłuchać w sumie 40 referatów zaprezentowanych przez 42 prelegentów, reprezentujących większość polskich ośrodków akademickich (Warszawa, Kraków, Wrocław, Poznań, Gdańsk, Szczecin, Bydgoszcz, Częstochowa, Kielce, Bielsko-Biała, Tarnów, Słupsk), a także mających brytyjskie afiliacje.

Konferencja i towarzyszące jej wydarzenia cieszyły się dużym zainteresowaniem mieszkańców Londynu oraz Polaków z kraju, którzy śledzili obrady online – w sumie w sesjach uczestniczyło, poza prelegentami, ok. 100 osób. Część wystąpień wygłoszonych w czasie konferencji ukaże się w tomie *Pawlikowska-Jasnorzewska żywa*, w serii wydawanej przez ZPPnO od 1955 r.